

Maatschap Kaatee verplaatste in 1968 van de Gaaspolder naar Heiloo. Veehouder Piet Kaatee en zijn vrouw Nelly bouwden hun Bayershoeve uit tot 8 ton melk op ruim 140 hectare. De ruim 70 hectare natuurgronden en circa 30 hectare gepachte graslanden kwamen daarbij goed van pas. 'Met die gronden konden we uitbreiden en omschakelen naar biologische melkveehouderij. Dat biedt ook perspectief voor onze zoon Rogier, die sinds 2008 in de maatschap zit.'

tekst Maria van Boxtel, foto's Dick Boschloo en Dick Breddels

Boerenportret: De melkveehouder

'Ik ben gek met Blaarkopkoeien'

Maatschap Kaatee groeit door combinatie biologisch en natuurbeheer

Melkveehouder Piet Kaatee uit Heiloo houdt wel van koeien met een kleurtje. 'Onze Blaarkopkoeien doen 't van nature goed bij onze bedrijfsomstandigheden. Van onze zandgrond kun je nu eenmaal geen vette Beemsterkleigrond maken. Als biologische boer moet je genoeg kunnen nemen met een wat lagere melkopbrengst, waar dan ook weer minder krachtvoer bij komt kijken. In dat hele plaatje past de Blaarkop heel goed, die kan het prima met een soberder dieet af. Het is bovendien een echt Oud-Hollands ras, cultuurerfgoed. Dat is echt mijn passie.'

Extra grond

De keuze van Piet Kaatee voor Blaarkop-koeien bracht Natuurmonumenten op zijn pad. 'In de Kooimeerhoek hebben ze een natuurgebied: heel drassig, met veel beperkingen. In 2007 hadden we een ontzettend natte zomer met heel hoog gras in de Kooimeerpolder. Natuurmonumenten wist dat ik mooie Blaarkop-pinken had en vroeg me of ik die daar niet wilde laten grazen. Ik wilde dat proberen, maar wel op voorwaarde dat ik ze meteen weer terug kon halen als het de dieren niet beviel. Maar het ging heel erg goed.' Behalve dat zijn koeien

goed gedijen op sommige van de nattere natuurgronden, passen ze ook mooi in het natuurlandschap. 'Dus zo is het gegroeid, en nu pachten we in totaal wel 100 hectare.' Deze uitbreiding in areaal maakte omschakelen naar

biologische melkveehouderij mogelijk. 'Al in 2006 heb ik samen met bedrijfsadviseur Kees Water van Ekopart Advies bekeken of biologische veehouderij technisch en economisch uit kon. In eerste instantie leken we te intensief, en zouden we een ruwvoertekort krijgen. Maar met de pachtgrond erbij konden we voldoende groeien en extensiveren.' Want, concludeerde Piet: 'biologisch is vooral aantrekkelijk voor veehouders met de beschikking over veel grond.'

Afzetgarantie

Voordat hij ging omschakelen, wilde Piet Kaatee zekerheid over de afzet van biologische melk. 'Ik informeerde bij Campina naar de mogelijkheden om over te stappen. Op dat moment was er best een lange wachttijd, dus hielden we het alleen zijdelings in de gaten.' Maar: 'vrij kort daarna kreeg ik een telefoontje: of ik meteen wilde omschakelen met de garantie dat ik, na de omschakelperiode, over twee jaar biologisch kon leveren.' Toen heb ik toegehaakt, maar de omschakeling nog wel goed door laten rekenen. Intussen kreeg ik er ook nog weer twaalf hectare van Natuurmonumenten bij. En omdat al dat land al 'schoon' was – in natuurgebieden

is van kunstmest met natuurland vaak geen sprake – duurde de omschakeling anderhalf in plaats van twee jaar. FrieslandCampina betaalt voor biologische melk een meerprijs van circa 9 cent per liter. Zijn strategie om alleen uit te

breiden met eigen Blaarkopdieren betekent dat Piet ruim jongvee aanhoudt. Het overtollige vee wordt als fokvee verkocht. Om een betere meerprijs voor slachtdieren te realiseren, ontwikkelt hij Blaarkop-vlees in samenwerking met horecagroothandel Kruidenier. Piet ziet ook hierin de lol. 'Biologisch heeft zich de afgelopen tijd ondanks de economische crisis goed staande gehouden, dat wekt vertrouwen voor de toekomst.' Biologische veehouders leveren al voor een meerprijs aan biologische slagers als Commandeur EKO vlees of Vion/de Groene Weg.

Nieuwe stal

In 2009 is de familie Kaatee gestart met de bouw van een moderne ligboxenstal. Want Piet is overtuigd van de voordelen: 'om als ondernemer rond te kunnen komen, heb je wel een bepaalde bedrijfsgrootte nodig. Dus wilden we groeien. Daarbij is er geen verschil tussen regulier of biologisch.' Het resultaat is een ruime ligboxenstal, die voldoet aan de regels voor biologisch. De stal kan efficiënt worden gebruikt door de familie Kaatee. Zo kozen ze voor rubber

op de betonnen roostervloer. 'Dan hebben de koeien goed grip,' verduidelijkt Piet. Het rubber was ook handig om aan het aantal vierkante meters dichte vloer te komen. 'De biologische controle-organisatie Skal eist een minimale loopruimte van 6m² per koe, waarvan de helft met een dichte vloer. Met alleen de ligboxen voldeed onze nieuwe stal niet aan die eis. Door een deel van het rubber op de roostervloer niet te ponsen, voldoen we wel makkelijk aan de voorwaarden.' Zoals verwacht daalde de melkproductie per koe na de omschakeling naar biologisch. 'Van zo'n 7000 kg reguliere productie in 2006, met 4,21% vet en 3,43% eiwit, naar 6400 kg biologisch in 2010 met 4,15% vet en 3,4% eiwit. Daar ben ik goed

Natuurbeheer past

Naast de afzet en de nieuwe stal, bleek ook de combinatie met natuurgronden nodig om voldoende te extensiveren en te kunnen omschakelen. Daarin werkt Piet samen met Natuurmonumenten. De sleutel tot het succes in de samenwerking zien zowel Klaas de Jong van Natuurmonumenten als Piet Kaatee in geven en nemen. Piet: 'de natuurgronden liggen bijvoorbeeld niet meteen naast de boerderij, een logistieke belemmering. Mijn melkkoeien kunnen niet op de natuurgronden verderop lopen, want die worden hier in de stal gemolken. Daarom heb ik twee groepen met een zomer- en een najaarskalvende veestapel. Dat zorgt ervoor dat ik veel droge koeien in

Natuurlijk is het belangrijk dat de eisen die de natuurbeheerder stelt wel ruimte laten voor agrarisch gebruik. 'Het moet werkbaar blijven voor de boer.' Piet en zoon Rogier zijn niet superfanatiek bezig met natuurbeheer. 'Het past als vanzelf bij biologisch. We merken dat in het Kooimeer sinds het land daar meer begraasd wordt en het gras wat korter en minder ruig is, steeds meer nesten komen. Die weidevogels leven in de symbiose met de mest die de koeien achterlaten, het rijkere bodemleven maakt het gebied weer aantrekkelijk voor de weidevogels.' De belangrijkste verandering bij omschakelen vonden vader en zoon toch het stoppen met het gebruik van kunstmest, bestrijdingsmiddelen en het stoppen met droogzetters. 'Bovendien is biologisch krachtvoer bijna twee keer zo duur als gangbaar krachtvoer. Dan snap je wel dat we vooral goede kwaliteit ruwvoer zoeken.' Daartegenover staat natuurlijk de meerprijs van zo'n 9 cent per liter voor biologische melk. Piet: 'vroeger wilde ik zoveel mogelijk melk produceren. Nu zie ik in de biologische bedrijfsvoering een enorme uitdaging, daar valt nog veel te optimaliseren. Ik wil daarin goede resultaten halen.'

de zomer heb, die dan mooi kunnen grazen in het natuurgebied.' Deze aanpak verschilt van andere biologische boeren. 'Normaal gesproken zou je zeggen: 'hup, de koeien in april naar buiten toe en zoveel mogelijk zelf het voer laten pakken.' Daar is onze huiskavel eigenlijk iets te klein voor. Dus als ik ooit onze huiskavel uit kan breiden, dan doe ik dat meteen.'

'Als je biologisch gaat produceren, ga je niet meer voor producties van boven de 10.000 kilo melk.'

tevreden mee. Ik ga ervan uit dat de gehaltenes nog wat aantrekken. Door de groei van het areaal van zo'n 80 naar 140 hectare en de groei van de veestapel van 85 melkkoeien naar 125 melkkoeien, kunnen we ook in de toekomst een goede boterham verdienen. Als je biologisch gaat produceren, ga je niet meer voor producties van boven de 10.000 kilo melk.'

Landbouw: Klaver in grasland

Klaver brengt stikstof in biologisch grasland

Klaver in het gras is onmisbaar voor biologische bedrijven op minerale gronden. Het bindt gratis stikstof uit de lucht en maakt die beschikbaar voor de planten. Hoe krijg je klaver in je bestaande grasland? En hoeveel klaver heb je nodig?

tekst Leonore Noorduyn – Soms is klaver in je grasland krijgen wel heel simpel, zoals veehouder Paul Wagenaar uit Wijdenes merkte. Hij kocht er een paar jaar geleden 5,5 hectare grond bij en heeft er niets aan gedaan. Nu heeft hij er zo'n 20 procent witte klaver in, net zoals in zijn andere percelen. 'Klaverbeheer is heel makkelijk. En mijn koeien doen het er goed op,' is dan ook zijn commentaar. Maar introductie van klaver in het grasland gaat niet altijd zo makkelijk. Het is goed om bij de omschakeling een plan te maken om op alle percelen op het bedrijf voldoende klaver te krijgen. 'En dat hoeft echt niet in één jaar,' zegt Nick van Eekeren, onderzoeker veehouderij van het Louis Bolk Instituut, geruststellend. Een goed klaverbeheer begint met kennis over de plant, vindt Nick van Eekeren. 'Klaver is een pionier. Klaver doet het het best op grond met een laag stikstofleverend vermogen, een hoge pH en een goede fosfaat- en kaliumvoorziening. Dit betekent dat klaver moeilijk aanslaat na de voorvrucht grasland, omdat er dan veel stikstof in de grond zit. Ook gronden met een hoog stikstof leverend vermogen, zoals veen, zijn minder geschikt voor de plant. Hoe lager het stikstof leverend vermogen, hoe groter het aandeel klaver. Met een stikstof leverend vermogen van 100 kg N per hectare is 30 procent klaver haalbaar. Loopt het leverend vermogen op tot 250 kg N per hectare, dan wordt het aandeel klaver op jaarbasis hooguit 10 procent.'

Nick van Eekeren: 'Het is goed om bij de omschakeling een plan te maken om op alle percelen voldoende klaver te krijgen.'

Zaai na bouwland

Het beste moment om grasklaver in te zaaien is als de grond zo min mogelijk stikstof bevat: na een jaar bouwland, bijvoorbeeld na maïs. Het zaaien kan het beste zo vroeg mogelijk in de nazomer gebeuren. Kan de herinzaai toch alleen na gras, dan heeft zaai in het voorjaar de voorkeur. Op de goede percelen die gras blijven, komt het aan op doorzaai van klaver. Wel moet dan de grasmast flink beschadigd zijn, want hoe zwaarder beschadigd, hoe beter de

klaver aanslaat. Een goed moment is daarom na een zware eerste snede als de zode wat open ligt. Je kan de grasmast ook extra beschadigen met een wiedege of een rotorkopeg als je klaver wilt doorzaaien. Voor zowel herinzaai als doorzaai is een beetje regen belangrijk voor de slagingskans, omdat gekiemde klaver snel uit kan drogen. Wie deze regels over klaverinzaai opvolgt, krijgt na een aantal jaren een mooi klaverrijk grasland. Zoals Joop en Jan de Wit, van The White Ranch uit Assendelft. Joop en zoon Jan zijn een jaar geleden omgeschakeld en hebben nu voor de tweede keer klaver doorgezaaid. Na de eerste snede omdat de zode dan goed open ligt. En met de kunstmeststrooier. 'Ja, dat werkt goed,' grinnikt Jan. 'Als je zand door het klaverzaad mengt, zodat het fijne zaad niet gelijk weg is.' Ieder jaar wil hij op die manier zo'n 5 hectare doorzaaien. Tot nu toe is het resultaat goed. Joop de Wit schat dat zijn percelen voor 30 procent uit klaver bestaan, in het voorjaar minder en later in het jaar meer. 'Ja, daar ben ik wel tevreden mee.'

Juiste rassen kiezen

'Wie een mengsel van gras en klaver zaait, moet eraan denken een grassoort te nemen die niet te agressief groeit. Anders concurreert het gras de klaver weg. Engels raaigras heeft de voorkeur, Italiaans raaigras is te agressief en niet gewenst. Goede rassen witte klaver zijn Alice of Riesling. Bij herinzaai voor maai/weidebeheer is 4 kg witte klaver zaad met 25 tot 35 kg graszaad nodig. Eventueel kan 2 kg rode klaver bijgemengd worden voor de begingroei.

Download de handleiding voor de teelt en voeding van grasklaver 'de kracht van klaver' van www.louisbolk.org/index.php?page=publication&pubID=1481